

Giliau, 40–50 cm gylyje, rasta titnaginių ir akmeninių dirbinių, turinčių aiškių mezolitinių bruožų. E18 kv. ŠV dalyje, 55 cm gylyje, buvo aptikta dėmė. Joje daug titnaginių skelčių, nuoskalų, matyt, čia būta titnago skaldymo vietos. Apatinis kultūrinis sluoksnius vietomis siekė iki 1,05–1,10 m gylį nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Iš viso ploto Nr. 4 teritorijoje buvo aptiktas 321 titnaginys dirbinyis ir 79 (be labai smulkių) Narvos kultūros puodų šukės.

Sprendžiant iš radinių, Žeimenio ežero 1-ąją gyvenvietę galima datuoti vidurinio neolito ir vėlyvojo mezolito laikotarpiu.

Algirdas Girininkas

Lake Žeimenis settlement No 1

In 1997 lake Žeimenis settlement No 1 was examined by Kretuonas archeological expedition. The site was also excavated by LCCH, where in an area of 64 m² there was noted a 1–1.10 m thick habitation zone from late-middle Mesolithic periods. The findings included 822 flint artifacts and 183 potsherds.

Gytis Grižas, Vygandas Juodagalvis

Zapsės upės 5-oji gyvenvietė

1996–1997 m. LNM tęsė Zapsės upės (Lazdijų raj.) akmens amžiaus 5-osios gyvenvietės tyrinėjimus, pradėtus 1992 m. (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 16–20; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 11–14). 1996 m. archeologiniai kasinėjimai ir žvalgomieji tyrinėjimai buvo vykdomi pagal Valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamos programos „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ planą.

Zapsės upės 5-oji gyvenvietė yra kairiojoje Zapsės upės žiočių pusėje, kyšulyje, įsiterpusiame į Veisiejio ežerą, ant antrosios terasos, smėlingoje kalvelėje (H_{abs} 113,9–115,1 m), tolydžio kylančioje V link, 2,7–5 m virš dabartinio vandens lygio. R ir V kyšulio dalis apsodinta pušimis, Š

pažliugusi, pelkėta. Kalvelės paviršius nelygus, yra išlikusių miško sodinimo vagų žymių.

1996 m. buvo ištirtas 112 m² plotas, prišlietas prie 1995 m. kasineto ploto V kraštinės. Visas iškastas gruntas buvo perplaunamas vandeniu ant sietų su 4 mm metaliniu tinkliu arba siojamas sausai. Tyrinėtame plote po 10–30 cm pilko miškožemio sluoksniu aptiktas 8–40 cm storio smulkiagrūdžio smėlio sluoksnis. Viršutinė jo dalis – kultūrinis sluoksnis – pilkai geltonas smėlis su medžio angliukais ir smulkiais sudegusiais kaulais. Radinių buvo aptinkama ir pačioje geltono smėlio sluoksnio apačioje. Giliau – nejudintas baltas smulkiagrūdis smėlis – įžemis. Intensyviausias kultūrinis sluoksnis pastebėtas ploto V dalyje. Čia aptikta ir daugiausia radinių. P ir Š kryptimis kultūrinio sluoksnio intensyvumas tolygiai silpnėjo. Tyrinėto ploto Š dalyje geltono sluoksnio storis siekė 40 cm, tačiau radinių čia aptikta labai nedaug. Atitinkamai radiniai buvo pasklidę ir miškožemyje. Miškožemyje ir kultūriniame sluoksnyje aptikta įtvėriamųjų ietigalių ašmenėlių, trapecijų, lancetų, peilių ir retušuotų skelčių, rėžtukų, gremžtukų, ylių ir gražtelių, grandukų, retušuotų skelčių ir nuoskalų, mikrorėžtukų, dirbinių nuolaužų. Keramikos šukelės labai smulkios, aprtrupėjusios, su mineralinėmis (granito, kvarcito, smėlio), augalinėmis ir mišriomis priemaišomis molyje. Puodų šukės su augalinėmis priemaišomis molyje puoštos netvarkingai išmėtytais pailgais ir įžambiais įspaudais arba nago įspaudų eilutėmis. Puodų šukės su mineralinėmis priemaišomis pagražintos virvutės ir štampuotais įspaudais, išdėstytais „eglude”. Kai kurių pakraštėlių briaunos iš viršaus puoštos įžambiomis įkartėlėmis. Aptikta puodo pakraštėlių, išdailintų būdingu Nemuno kultūros stiliumi – iš abiejų pusių išpaustomis duobutėmis ir įkartėlėmis briaunoje. Visi aptikti puodų dugneliai plokšti.

1997 m. ištirtas 69 m² plotas į V nuo 1996 m. tyrineto ploto. Aptiktas iki 5 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuris perkasos pakraščių link tolygiai plonėjo ir visai pranyko. Abiejuose plotuose surasta keliolika archeologinių objektų, kurių dauguma skirtini geležies amžiui. Iš akmens amžiaus yra du 70 cm ir 60x45 cm skersmens, 20 cm gylio židiniai, taip pat dvi pailgos 2x1 m bei 50x20 cm dydžio ir 15 cm gylio duobės. Dar aptikta kelių suardytų akmens amžiaus židinių pėdsakų vėlyvesnėse duobėse. Židiniuose ir

duobėse pastebėta didesnė titnaginių radinių ir neolitinės keramikos koncentracija.

Siekiant išsiaiškinti tolesnių tyrinėjimų perspektyvas, į V pagrindinio tiriamojo ploto buvo iškastos dvi žvalgomosios perkasos. Pirmoje žvalgomojoje perkasoje ištirtas 8 m² plotas. Po 16–20 cm storio miškožemio sluoksniu pastebėtas 10 cm storio pilko smėlio sluoksnis, iki 20 cm storio tamsaus smėlio su degėsiais sluoksnis, giliau – įžemis – baltas smulkiagrūdis smėlis. Miškožemyje ir po juo slūgsančiuose sluoksniuose aptikta titnaginių radinių: nuoskalų, skaldytinių, skelčių, mikrorėztukų, dirbinių fragmentų. Keramikos šukės smulkios ir sunykusios, su augalinėmis ir mineralinėmis priemaišomis molyje. Dar pasitaikė geležies kričių, sudegusių kaulų.

Antroje žvalgomojoje perkasoje ištirtas 9 m² plotas. Nukasus miškožemio sluoksnį, išryškėjo apskritos 2,3 m skersmens duobės kontūrai. Duobė buvo 1 m gylio, nuolaidžiomis sienelėmis, lygiu dugnu, pripildyta juodo anglingo smėlio. Miškožemyje ir duobėje gausu titnaginių radinių: nuoskalų, skaldytinių, skelčių, mikrorėztukų, dirbinių, tarp jų trapecija, rėztukas, peilis, grąžtelis, kitų dirbinių dalių. Keramikos šukės smulkios ir sunykusios, su augalinėmis ir mineralinėmis priemaišomis molyje. Taip pat aptikta gargažių, kričių, šlako ir sudegusių kaulų fragmentų. Šalia duobės kultūrinis sluoksnis neišlikęs.

1996–1997 metais ištirta 198 m²: 181 m² pagrindiniame tiriamajame plote ir 17 m² dviejose žvalgomosiose perkasose. Kultūrinio sluoksnio pobūdis, titnaginiai radiniai, akmens ir geležies amžiaus keramika, akmenų krūsnys bei duobės Zapsės upės 5-ojoje gyvenvietėje ir žvalgomosiose perkasose rodo, jog visi ištirti plotai priklauso vienam archeologiniam kompleksui – akmens ir geležies amžiaus gyvenvietėms bei kapinynui. Sprendžiant iš radinių kiekio miškožemyje, didžiama akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinio sluoksnio išpustyta. Virvelinė keramika būdinga vėlyvajam neolitui. Kartu aptikta ir viduriniam ar ankstyvajam neolitui būdingų radinių – lancetų, mikrorėztukų, keramikos su augalinėmis priemaišomis. Radiokarbono būdu datuota medžio anglis iš kultūrinio sluoksnio: (Vs-977) 4860±260 b.p/cal 3519 (3250) 2866 B. C.

Stratigrafiškai skirtingų laikotarpių sluoksniai neišsiskyrė, tad kiek čia buvo gyvenviečių, paaiškės ištyrus visą plotą planigrafiškai.

Gytis Grižas, Vygandas Juodagalvis

Zapsė river settlement No 5

In 1996–1997 LNM examined Zapsė river settlement No 5 (Lazdijai district). An area of 198 m² was studied. The findings included a 30 cm thick habitation zone of the Neolithic settlement. The settlement dates to the 3rd millennium B.C. In addition, the team observed pottery with organic and mineral inclusions as well as flint artifacts.

Vygandas Juodagalvis

Glūko ežero 10-oji senovės gyvenvietė

1996–1997 m. LNM tyrinėjo Glūko ežero 10-ąją senovės gyvenvietę (Varėnos raj. ir s-ja), anksčiau vadintą Varėnės upės 5-ąja akmens amžiaus gyvenvieta. Gyvenvietė yra dešiniajame Varėnės upės krante, 250 m į Š nuo Š Ešerinio ežero kranto, 700 m į ŠV nuo Varėnės upės žiočių Varėnio ežere, 800 m į ŠR nuo kelio Varėna–Alytus susikirtimo su senuoju geležinkelio pylimu. Gyvenvietę 1982 m. aptiko L. Kavaliauskas (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 324). L. Kavaliauskas griūvančiame šlaite surinko titnaginių radinių, keramikos šukių ir iškasė dvi perkakas; čia aptiko kultūrinį sluoksnį bei akmens ir geležies amžiams būdingų radinių.

1996–1997 m. Glūko gyvenvietės tyrinėjimai buvo vykdomi pagal Valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamą programą „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“. Be LNM, programoje dalyvavo Lietuvos geologijos instituto ir VU geologijos ir minerologijos mokslinės grupės, kurios tyrė Varėnio ežero apylinkių geomorfologines sąlygas, atliko užpelkėjusių pakrančių nuosėdų sudėties, žiedadulkių bei diatomėjų tyrimus.

Kasinėjant Varėnės upės 5-ąją gyvenvietę, taikytas kultūrinių sluoksnių plovimo metodas. Visas preparuojamas gruntas buvo pernešamas ant sietų